

Zofia Kielan-Jaworowska

Data urodzenia: 25 kwietnia 1925

Miejsce urodzenia: Sokołów Podlaski

Data śmierci: 13 marca 2015

Miejsce śmierci: Warszawa

Rodzice: Maria Osińska, Franciszek Kielan

Profesja: paleontolog

Słowa kluczowe: naukowcy, paleontologia, powstanie warszawskie, wykopaliska, tajne nauczanie

Biogram¹:

Zofia Kielan-Jaworowska jest postacią wyjątkową. Ma na koncie liczne odkrycia, które położyły podwaliny pod nowoczesną paleontologię, liczne publikacje naukowe i popularnonaukowe, liczne nagrody i zaszczyty. Okres jej dorostania przypadł na czas drugiej wojny światowej i okupacji niemieckiej, podczas których wykazała się patriotyzmem i odwagą, biorąc udział w powstaniu warszawskim i mając swój udział w ratowaniu ludności żydowskiej przed zagładą. Trudno będzie znaleźć osobę z większymi osiągnięciami, docenianą w środowisku, do którego należała. Problemem dla historyka opisującego jej postać, jest skrajna dysproporcja między liczbą materiałów dotyczących jej pracy naukowej i tych odnoszących się do życia prywatnego.

Zofia Kielan urodziła się 25 kwietnia 1925 roku w Sokołowie Podlaskim, ale dzieciństwo i wczesną młodość spędziła przede wszystkim w Warszawie. Jej rodzice pracowali jako księgowi, co pozwoliło im utrzymywać wysoki standard życia, np. by kupić czteropokojowe mieszkanie przy Placu Wilsona. W 1937 r. Zofia rozpoczęła naukę w Państwowym Gimnazjum Żeńskim im. Aleksandry Piłsudskiej. Ukończyła ją już w ramach tajnego nauczania. W tym samym trybie funkcjonowała na pierwszym roku studiów na Uniwersytecie Warszawskim. Wydaje się, że już wtedy doskonale wiedziała, co chciałaby robić dalej. Kolejne lata udowodniły, że nie minęła się z powołaniem. Jako paleontolożka osiągnęła chyba wszystko. Jest autorką ponad dwustu publikacji naukowych i

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

popularnonaukowych, odbywała liczne podróże badawcze i brała udział w wielu wykopaliskach, z których największe sukcesy przyniosły jej wyprawy na pustynię Gobi w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. Wraz z mieszanym zespołem polsko-mongolskim odkryła tam szczątki licznych dinozaurów i ssaków kopalnych. Wiele z nich należało do gatunków nieznanych wcześniej nauce. Uzupełnieniem życiorysu naukowego Zofii Kielan-Jaworowskiej są jej przeżycia wojenne. Już w 1939 r. związała się z podziemiem niepodległościowym, a konkretnie z Szarymi Szeregami. W ramach tzw. Małej Dywersji rysowała na ścianach budynków znak Polski Walczącej. Później ukończyła kurs sanitariuszki i w takim charakterze wzięła udział w powstaniu 1944 roku. Zgodnie z jej relacją niewiele brakowało, aby została aresztowana – punkt opatrunkowy, w którym pracowała ewakuował się w ostatniej chwili, razem z rannymi, pod ostrzałem nieprzyjaciela. Po powstaniu Zofia opuściła Warszawę w cywilnych ubraniach, ponownie unikając schwytania. Należy też wspomnieć o fakcie nadania jej i jej rodzinie tytułu Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. W czasie okupacji jej rodzina przysparzała bliską przyjaciółkę Zofii ze szkoły – Janę Prot, która potem razem z nią wzięła udział w powstaniu. W domu rodzinnym Kielanów przez jakiś czas mieszkała także druga dziewczynka pochodzenia żydowskiego – Romana Laks, której potem działacze podziemia niepodległościowego znaleźli bezpieczniejsze lokum poza Warszawą. Zmarła 13 marca 2015 roku w Warszawie.

Bibliografia:

Źródła:

Kielan Z., *Les trilobites Mesodevoniens des Monts des Sainte-Croix*, „Acta Palaeontologica Polonica” 1954, 6, s. 1–50.

Kielan-Jaworowska Z., *Autobiografia*, „Kwartalnik Nauki i Techniki” 2005, 50/1, s. 7–50.

Kielan-Jaworowska Z., Cifelli R., Zhe-Xi L., *Mammals from the age of dinosaurs: origins, evolution and structure*, New York, Columbia University Press, 2004.

Kielan-Jaworowska Z., *Fossils from the Gobi Desert*, „Science Journal” 1969, 5A, s. 32–38.

Kielan-Jaworowska Z., *In Pursuit of Early Mammals*, Bloomington, Indiana University Press, 2013.

Opracowania:

Bartosńska Ź., *Writings of Zofia Kielan-Jaworowska*, „Acta Palaeontologica Polonica” 2015, 60/2, s. 301–310.

Cifelli R., Hurum J., Borsuk-Białynicka M., Zhe-Xi L., Kaim A., *Zofia Kielan-Jaworowska (1925–2015)*, „Acta Palaeontologica Polonica” 2015, 60/2, s. 287–290.

Relacja Zofii Kielan-Jaworowskiej z okresu okupacji i powstania warszawskiego:

<https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/zofia-kielan-jaworowska,2546.html>